

Zaprimljeno: 7.10.2013.

Stručni članak

UDK: 343.9

PRISTUPI I TEHNIKE RADA S OVISNICIMA U PROBACIJI

Snježana Maloić

Adriana Mažar

Ministarstvo pravosuđa

Uprava za kazneno pravo i probaciju

Sektor za probaciju - Središnji ured

SAŽETAK

Suvremene su tendencije u svijetu, ovisnicima koji čine kaznena djela, pristupati prvenstveno kao osobama koje trebaju tretman i pomoć u zajednici, ali uz odgovarajući nadzor kako bi se zajednica zaštitila. Probacijske službe rade s različitim kategorijama počinitelja kaznenih djela među kojim su i ovisnici o drogama. Radi se o počiniteljima koji su nerijetko povratnici u činjenju kaznenih djela, stigmatizirani i socijalno marginalizirani, složenih obiteljskih i drugih interpersonalnih odnosa. U svom postupanju probacijski službenici moraju procijeniti rizike koje počinitelji predstavljaju za zajednicu i upravljati tim rizicima. U okviru upravljanja rizicima nužno je identificirati i kriminogene potrebe ovisnika, te u suradnji s različitim institucijama i organizacijama pomoći ovisniku u prevladavanju poteškoća. Po potrebi probacijski službenici obvezni su hitno reagirati prema nadležnom tijelu kako bi se zaštitila zajednica. Aktualno se u Hrvatskoj uočava mogućnost povećanja broja izvršavanja probacijskih mjera i sankcija prema ovisnim počiniteljima kaznenih djela. Jednom od mogućih prepreka smatra se percepcija novoosnovane hrvatske probacijske službe, koju se sagledava prvenstveno u okviru njezine nadzorne uloge. Kroz prikaz različitih intervencija i tehnika rada koje koriste probacijski službenici u svakodnevnom radu, u ovom je radu naglasak stavljen na rad probacijske službe u kontekstu njezine dualne uloge – nadzora, ali i rehabilitacije i socijalne integracije počinitelja. Autorice su mišljenja da ovakva nova percepcija probacijske službe može pridonijeti povećanju broja probacijskih sankcija i mjera kao i stvaranju uvjeta za njihovo učinkovito izvršavanje u zajednici.

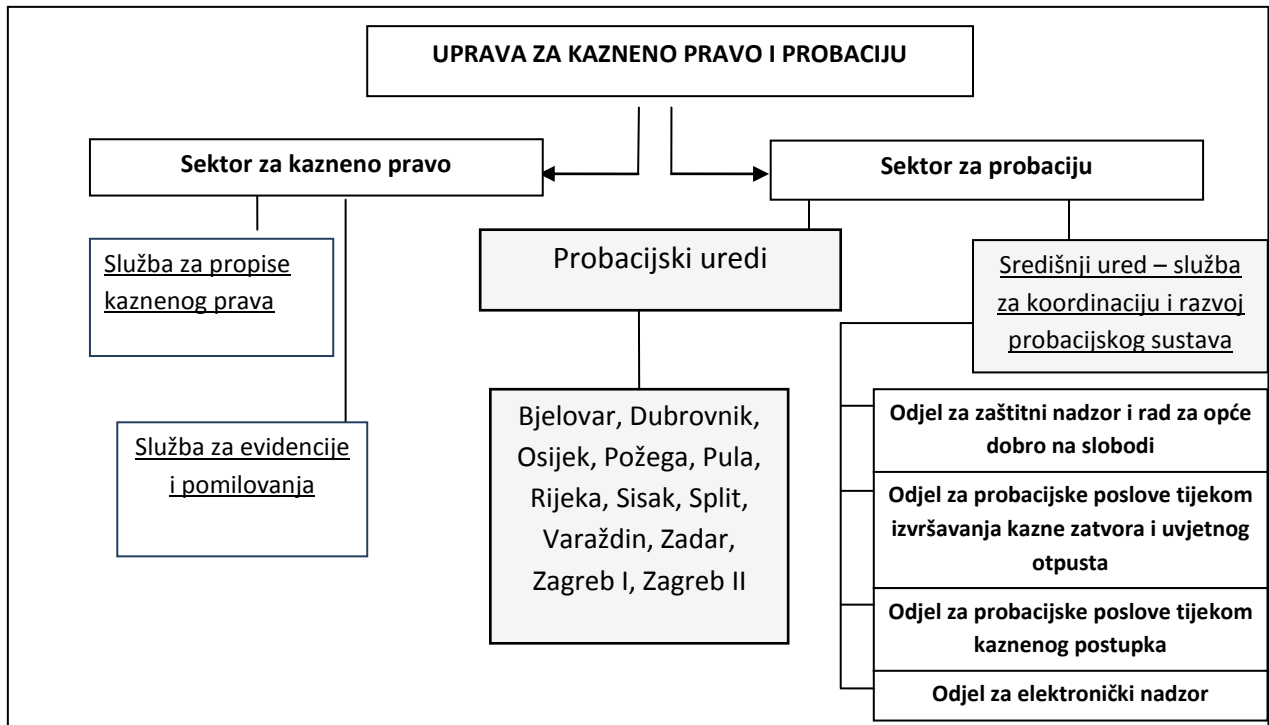
Ključne riječi: probacija, kazneno djelo, ovisnost, droga

UVOD

Nacionalnom strategijom suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2012. do 2017. godine, kao jedan od ciljeva definiran je razvoj i osmišljavanje probacijskih poslova za počinitelje kaznenih djela s problemom zlouporabe droga, a u svrhu liječenja ovisnosti, uključivanja u programe rehabilitacije i njihove ponovne društvene integracije. Nacionalnim akcijskim planom suzbijanja zlouporabe droga za razdoblje od 2012. do 2014. godine u tom smjeru istaknuta su dva cilja: (1) povećanje broja mjera i sankcija koje se u društvenoj zajednici provode prema punoljetnim ovisnicima - počiniteljima kaznenih djela, (2) stvaranje preduvjeta za kvalitetan rad s ovisnicima u društvenoj zajednici u sklopu probacijskog sustava.

Rad u zajednici s ovisnim počiniteljima kaznenih djela u svijetu se pokazao učinkovitijim od represivnog pristupa i njihovog zatvaranja, naravno uz određene uvjete koji osiguravaju sigurnost zajednice, kao što je na primjer nadzor probacijske službe (Jandrić, 2006). Supervizija počinitelja kaznenih djela u zajednici na određeni je način alternativa zatvaranju, korisna i za počinitelja i za zajednicu. Uz prihvaćanje određenih uvjeta i uz nadzor i pomoć probacijskog službenika, počinitelju kaznenog djela se omogućava ostanak i resocijalizacija u zajednici, a na ovaj se način ujedno izbjegavaju visoki troškovi zatvaranja, što je dobro za porezne obveznike (Hawken, 2010). Izvršavanje sankcija i mjera u zajednici nudi više mogućnosti rehabilitacije počinitelja kaznenih djela no što je to moguće u okviru zatvorske kazne, a ujedno se izbjegavaju i negativni učinci zatvaranja.

Prve alternativne sankcije (uvjetna osuda sa zaštitnim nadzorom i rad za opće dobro na slobodi) u Hrvatskoj povjerenici su kao vanjski suradnici Ministarstva pravosuđa započeli izvršavati 2001. godine (Rajić, Maloić i Knotek-Iveta, 2005, Maloić i Šimpraga, 2007), dok su prvi probacijski uredi započeli s radom u lipnju 2011. godine (KovčoVukadin, Rajić i Maloić, 2011). Probacijski uredi organizacijske su jedinice Sektora za probaciju u okviru Uprave za kazneno pravo i probaciju Ministarstva pravosuđa RH – Shema 1.

Shema 1. Uprava za kazneno pravo i probaciju

S početkom rada probacijskih ureda i profesionalnih probacijskih službenika širi se i opseg probacijskih poslova – primjerice, počinje se izvršavati nadzor obveza izrečenih od strane državnog odvjetnika kod uvjetne odgode kaznenog progona te nadzor uvjetno otpuštenih osuđenika s izdržavanja kazne zatvora (Kovčović i Rajić, 2012). Tijekom 2012. godine ukupno je 197 počinitelja kaznenih djela u okviru probacije bilo uključeno u različite oblike liječenja ovisnosti. Za očekivati je da će broj ovisnika uključenih u obavljanje probacijskih poslova tijekom 2013. godine biti daleko veći, uslijed primjene novog Zakona o probaciji (Narodne novine, br. 143/12) od 1. siječnja 2013. godine, a kojim su stvoreni zakonski preduvjeti za izricanje većeg broja probacijskih mjera i sankcija. Međutim, donošenje zakona ne znači uvijek i njegovo automatsko provođenje u praksi.

Prepoznavanje potencijalnih koristi od probacijskih mjera i sankcija od strane sudaca i državnih odvjetnika od ključne je važnosti za daljnje povećanje broja probacijskih mjera i sankcija općenito, ali i u odnosu na ovisnike. Nadalje, u radu s ovisnicima probacijska služba je u velikoj mjeri usmjerena na suradnju s pružateljima različitih oblika psihosocijalnog tretmana ovisnosti. Teškoću donekle predstavlja potreba stalnog prezentiranja rada nove službe i uvjeravanja u moguće koristi zajedničkog rada. Stoga su glavni ciljevi ovog rada: (1) kritički osvrt na poimanje probacijske službe isključivo kao službe koja provodi samo nadzor

i kontrolu i (2) prikaz pristupa i tehnika rada s ovisnicima u probaciji koji se provode u kontekstu dualne uloge probacijske službe.

ULOGA PROBACIJSKE SLUŽBE

Iako se na razvoju mjera i sankcija u zajednici u Hrvatskoj radi već više od deset godina, i njihov broj kontinuirano raste, procjena je da bi u usporedbi s drugim zemljama, broj ovih mjera i sankcija mogao biti i daleko veći, pa tako i kada su u pitanju ovisnici. Nadalje, kada se u našoj zemlji govori o probaciji i o radu probacijskih službenika, još se uvijek u pravilu razgovara i piše o *nadzoru i kontroli* počinitelja lakših kaznenih djela koji u okviru uvjetne slobode trebaju ispuniti određene naložene im uvjete (na primjer, rad za opće dobro na slobodi), dok ne postoji dovoljna informiranost i o drugim aspektima rada probacijske službe. Također, nedovoljno je poznato da probacijska služba radi i s počiniteljima teških kaznenih djela (na primjer, u okviru uvjetnog otpusta zatvorenika), s vrlo složenim osobnim poteškoćama i socijalnim situacijama ida je provođenje nadzora tek jedan segment rada probacijske službe.

Ukoliko se probacijsku službu percipira isključivo u okviru njezine nadzorne uloge, pretpostavljeni klijenti ove službe postaju počinitelji lakših kaznenih djela kojima nije potrebno značajnije usmjeravanje ili podrška, već samo povremena kontrola. Dodatno, potencijalni klijenti su potom i počinitelji kaznenih djela kod kojih se za određeno razdoblje procjenjuje nužnim intenzivan nadzor (primjerice, kod eventualnog uvođenja elektroničkog nadzora).

Važno je naglasiti da suvremene probacijske službe, pa tako i hrvatska služba, imaju dualnu ulogu: s jedne strane njihov je zadatak nadzirati počinitelja kaznenog djela u ispunjavanju obveza i poštivanju zabrana koje su im određene u okviru probacije, dok je s druge strane njihov jednako važan zadatak poticanje, usmjeravanje i pomaganje počiniteljima u procesu njihove resocijalizacije (Kalmthout i Durnescu, 2009). Kada su u pitanju ovisnici u probaciji, važno je istaknuti da provedena istraživanja nisu dokazala učinkovitost mjera intenzivnog nadzora i kontrole, već čak suprotno, ovakvo postupanje češće bi, umjesto socijalnom integracijom ovisnika, rezultiralo realizacijom zatvorske kazne (Burk, Gelb i Horowitz, 2007, Whitehead, 2008, McNeill i Weaver, 2010). Učinkovitost je dokazana tek u okviru intervencija koje uz nadzor sadrže i tretmanski aspekt te dovoljnu razinu motivacije i

ustrajnosti ovisnika u okviru njima potrebnih i primjerenih terapijskih i drugih programa (Marlowe, 2002). U tom smislu, važna je uloga probacijskih službenika kod nadzora provođenja obveza, ali je još važnija njihova uloga u procjeni rizika i kriminogenih potreba, motiviranja počinitelja na uključivanje u različite oblike tretmana i ustrajnost, te korištenja svih drugih intervencija koje su se pokazale učinkovite u radu s ovisnicima u probaciji. Uz nadzornu, upravo je ova druga uloga probacijske službe potencijalno interesantna, kako za suce i državne odvjetnike, tako i za pružatelje različitih psihosocijalnih oblika tretmana u zajednici.

U ovom smjeru, u nastavku rada biti će prikazano više modela, tehnika i alata koje u svom radu s ovisnicima primjenjuje novoosnovana probacijska služba, a za čiju su primjenu probacijski službenici educirani u okviru EU-IPA 2008 Projekta „Razvoj probacijskog sustava u Republici Hrvatskoj“, koji se provodio od lipnja 2011. godine do ožujka 2013. godine.

PROCJENA POTREBA I RIZIKA

Kod ovisnosti o drogama povezane s činjenjem kaznenih djela u pravilu se radi o osobama sa složenijim potrebama i višestrukim rizicima, koje zahtijevaju više vremena i višu razinu stručnosti. Ovisnost o drogama rezultira fizičkom, psihološkom, socijalnom, ekonomskom i zakonskom štetom (New York State Commission on Drugs and the Courts, 2000). Šteti obiteljima, dovodi do nezaposlenosti, povećava kriminal i nasilje, povećava stopu infekcijskih bolesti kao što je na primjer hepatitis. Općenito gledajući, ovisnici o drogama imaju složene potrebe koje uključuju stanovanje, izobrazbu, radno osposobljavanje i zapošljavanje, zdravstveno zbrinjavanje i pomoć obiteljima. Stoga je u okviru obavljanja probacijskih poslova potrebna sveobuhvatna procjena te dinamičko partnerstvo i koordinacija između različitih institucija i sektora - vladinog i nevladinog (American Probation and Parole Association, 1996).

U svom radu, u svrhu procjene rizika i kriminogenih potreba, probacijski službenici primjenjuju poseban instrument – Sustav procjene počinitelja (SPP). Ovaj je alat osmišljen po modelu engleskog instrumenta (*eng. Offender Assessment System - OASys*), koji se u engleskom zatvorskom i probacijskom sustavu koristi za procjenu kriminogenih potreba i rizika počinitelja. Najveći dio SPP-a istražuje čimbenike koje su istraživanja (zasad samo

inozemna, domaća tek treba provesti) pokazala kao prediktore vjerojatnosti ponovnog počinjenja kaznenog djela i rizika nanošenja ozbiljne štete: smještaj, obrazovanje, zaposlenje i obuka, financije, osobni odnosi, životni stil i društvo, zlouporaba droga, zlouporaba alkohola, emocionalna prilagodba, razmišljanje i ponašanje, stavovi. Kao naj snažniji dinamički čimbenici rizika u stranoj se literaturi navode smještaj i zlouporaba droga (Ricijaš, 2010).

Ovaj instrument omogućava probacijskom službeniku procjenu:

- (1) vjerojatnosti ponovnog počinjenja kaznenog djela (niska, srednja, visoka)
- (2) rizika nanošenja ozbiljne štete (nizak, srednji, visok, vrlo visok)
 - šteta zajednici, poznatim odraslima, djeci, osoblju, šteta u odnosu na sebe (suicid, samoozljeđivanje, vulnerabilnost) i drugi rizici
- (3) čimbenika na koje je potrebno utjecati kao što je na primjer zlouporaba droga.

Primjena instrumenta uključuje i samoprocjenu počinitelja kaznenog djela, kojemu je omogućeno iznošenje vlastitog viđenja sebe i počinjenog kaznenog djela. Pri tome je važno imati u vidu da počinitelji kaznenih djela mogu iz različitih razloga minimalizirati ili negirati svoju ovisnost (kako bi na primjer izbjegli obvezu tretmana i kontrole urina na prisutnost metabolita droga) ili mogu lažno preuveličavati svoju ovisnost i potrebu za tretmanom (na primjer, preprodavači u pokušaju ostvarivanja blaže sankcije). Općenito je ključno znati stvoriti ozračje u okviru kojeg će se počinitelj kaznenog djela osjećati sigurnim podijeliti osobne informacije, a koje ujedno neće dozvoljavati prostor za uspješnu manipulaciju (Martin i Ripley, 2011).

Uvijek je korisno, kad god je to moguće, dodatno provjeriti informacije dobivene od ovisnika. Jedan od zadataka probacijskog službenika je i prikupljanje podataka i dokumentacije o počinitelju kaznenih djela od strane drugih institucija i službi koje su već ranije bile u kontaktu s počiniteljem kaznenog djela, te od njegove obitelji ukoliko je spremna na suradnju s probacijskim službenikom. Podatke o počinitelju, ukoliko je već ranije bio uključen u obavljanje probacijskih poslova, probacijski službenik može naći i u probacijskom informacijskom sustavu (PIS). Službenicima probacije ovaj sustav omogućava evidenciju osoba uključenih u probaciju i njihovih predmeta, te stoga ovaj sustav predstavlja vrlo opsežan skup podataka, od onih osnovnih (ime, prezime, datum rođenja i sl.) do podataka o kaznenim djelima, mjerama i obvezama, procjeni rizika, rezultatima provođenja ranije sankcije/mjere itd. U ovaj sustav uključeni su svi probacijski uredi i Središnji ured.

IZRADA POJEDINAČNOG PROGRAMA

Počinitelja je važno upoznati s njegovim pravima, obvezama i posljedicama nepridržavanja, te mu otvoriti prostor da bude aktivni subjekt kreiranja i provedbe pojedinačnog programa.

Primjena SPP-a sukladno rezultatima procjene neposredno definira ciljeve rada s počiniteljem u okviru pojedinačnog programa rada. Na ovaj se način osigurava da svaki program zadovoljava slijedećih sedam kriterija, koji se ocjenjuju ključnima za svaki učinkovit intervencijski plan (Bosker, Witteman i Hermans, 2006):

1. izradi intervencijskog plana prethodi procjena dinamičkih kriminogenih potreba,
2. ciljevima se odgovara na prepoznate dinamičke kriminogene potrebe,
3. intervencije su u skladu s dinamičkim kriminogenim potrebama,
4. intenzitet intervencijskog plana u skladu je s procijenjenim rizikom povratništva,
5. intervencijski plan sadrži specifične ciljeve,
6. ciljevi su formulirani u smjeru pozitivnih aktivnosti, a ne u smislu izbjegavanja,
7. intervencijski plan sadrži ciljeve važne za konkretnog počinitelja.

Program rada s ovisnikom, počiniteljem kaznenog djela svakako treba uključivati i odgovarajući oblik tretmana ovisnosti. Naime, istraživanja pokazuju da, kad su u pitanju ovisnici o drogama, supervizija koja uključuje samo nadzor i kontrolu daje minimalne rezultate, dok programi koji uključuju terapijsku/tretmansku komponentu uključujući i širu i naknadnu brigu, smanjuju vjerojatnost recidiva (Huebner, 2006). Anglin i Hser (1991, prema Anglin i sur., 1998) ističu 4 važne značajke bitne za tretmanske programe namijenjene ovisnicima koji se na tretman upućuju u okviru zakonske obveze:

- 1.) *adekvatna duljina intervencija* – sukladno istraživanjima idealan tretman trajao bi od 3 do 9 mjeseci i trebao bi uključivati nekoliko epizoda primarnog tretmana, naknadne skrbi i relapsa,
- 2.) *visokarazina strukturiranosti* – prve faze tretmana trebale bi uključivati rezidencijalni smještaj ili učestalo testiranje na droge; ostale usluge trebale bi biti omogućene ovisno o individualnim potrebama (psihološke/psihijatrijske usluge, radno osposobljavanje, obrazovanje)
- 3.) *programi trebaju biti fleksibilni* – iako povremeno uzimanje droge ne mora značiti i ozbiljni poremećaj/prekid cijelog procesa liječenja, procjenu je potrebno napraviti

individualno a na uočavanje relapsa treba reagirati bez odgode, povratkom na detoksifikaciju ako je potrebno ili na intenzivniju razinu tretmana,

4.) *nužno je redovito vrednovanje tretmana*—potrebno u svrhu utvrđivanja razina učinkovitosti i detektiranja promjena u ciljanoj populaciji, najbolje od strane vanjskog evaluatora; vrednovanje je korisno i za kontinuirano daljnje usavršavanje osoblja kao i za usvajanje novih tretmanskih strategija i daljnji razvoj programa.

U okviru provođenja pojedinačnog programa ovisnik treba redovito nazočiti sastancima sa svojim probacijskim službenikom, odlaziti na tretmane i pristati na redovna i izvanredna testiranja na droge, te surađivati u okviru svih aktivnosti predviđenih pojedinačnim programom postupanja. Pojedinačni program osuđenik može prihvatiti, ali ga ima pravo i odbiti. U slučaju da počinitelj ne prihvaća program u cijelosti, ili jedan ili više segmenata programa, probacijski službenik o navedenom izvještava nadležno tijelo koje je obvezu/mjeru/sankciju izreklo ili ju nadzire (državno odvjetništvo, sud, sudac izvršenja). Probacijski službenik je u tom slučaju obavezan argumentirati iz kojih razloga određeni cilj/aktivnost/metodu smatra nužnom i koje su potencijalne dobiti za počinitelja kaznenog djela. Međutim daleko je važnije argumentirati na koji način i u kojoj mjeri bi nerealizacija određenog segmenta programa utjecala na rizik od nanošenja ozbiljne štete i vjerojatnost ponovnog počinjenja kaznenog djela.

Svaki program za pojedinog ovisnika uključenog u probacijurevidira se u okviru rokova, određenih za svaki pojedini probacijski posao. Ako je došlo do značajnih promjena u počiniteljevim okolnostima, njihovim kriminogenim potrebama ili faktorima rizika, potrebno je prije revizije programa nanovo primijeniti SPP. Ako nije bilo značajnih promjena, revidira se samo pojedinačni program.

PRISTUPI I TEHNIKE

U radu s ovisnicima postoje određene specifičnosti, kao što su na primjer ovisnička/kriminalna supkultura koja dodatno komplicira proces rehabilitacije (tajnovitost, izolacija od uobičajenog načina života), životni stil usmjeren na drogu (višegodišnje zapuštanje svih drugih aktivnosti i osoba koje nisu povezane s drogom), te diskriminacija ovisnika u društvu i nakon što prestanu uzimati droge (na primjer, kod zapošljavanja) (Buchanan, 2006). Složenosti rada s ovisnikom može dodatno pridonijeti trudnoća,

psihijatrijski komorbiditet, raniji pokušaji samoubojstva ili aktualno verbaliziranje takvih namjera. Depresija je česta u okviru ovisničke populacije i treba ju prepoznati, procijeniti i pomno pratiti kao i anksioznost/paranoju prisutniju kod korištenja kokaina ili kanabisa (Irish College of General Practitioners, 2003). Nadalje, ovisnici, počinitelji kaznenog djela često nekritično odbijaju suradnju, teže minimumu osobnog angažmana, naginju različitim oblicima manipuliranja. Poseban je problem rad s ovisnicima uključenima u probaciju koji imaju malo ili nimalo motivacije za promjenu i ne žele tretman iako bi za njih bio itekako koristan. U nastavku rada biti će prikazani specifični pristupi i tehnike koje u radu s ovisnicima koriste probacijski službenici, s naglaskom na one usmjerene na povećanje motivacije počinitelja, uspostavljanje profesionalnog odnosa i postizanje trajnih pozitivnih promjena.

Motivacijsko intervjuiranje (*eng. Motivational Interviewing*)

Motivacijsko intervjuiranje (MI) je direktivan savjetodavni stil usmjeren na promjenu ponašanja ovisnika, kroz pomaganje osobi da istraži i prevlada vlastitu ambivalentnost. U usporedbi s nedirektivnim savjetovanjem, ovaj je stil fokusiraniji i usmjeren na ciljeve. Istraživanja pokazuju da kod osoba koje koriste kanabis ili stimulanse, a koje (još) nisu formalno uključene u tretman ovisnosti, MI dovodi do pozitivnih pomaka vezano uz reduciranje korištenja droga i povećanja apstinencije. Postoje dokazi i da osobe koje zlorabe opijate, a koje nisu u formalnom tretmanu ovisnosti, također mogu imati koristi od ovakvog savjetovanja (Pilling, Hesketh i Mitcheson, 2010).

MI je posebno koristan u radu s klijentima koji imaju malo ili nimalo motivacije za promjenom, u okviru nošenja s otporom počinitelja kaznenog djela. Zadatak je probacijskog službenika ohrabriti promjene u ponašanju kroz prevladavanje ambivalentnosti vezano uz specifične ciljeve, kao što je na primjer prihvaćanje određenog oblika tretmana. Probacijski službenici trebaju biti educirani u smjeru razumijevanja duha i tehničkog aspekta motivacijskog intervjuiranja, uz jasno razumijevanje razlike ovog pristupa i više konfrontirajućih metoda. U tablici 1. ilustrativno ćemo prikazati neke ključne kompetencije probacijskih službenika nužne za primjenu motivacijskog intervjuiranja, međutim zbog ograničenog obima rada to neće biti moguće i za sve kasnije navedene modele, metode i alate (Pilling, Hesketh i Mitcheson, 2010).

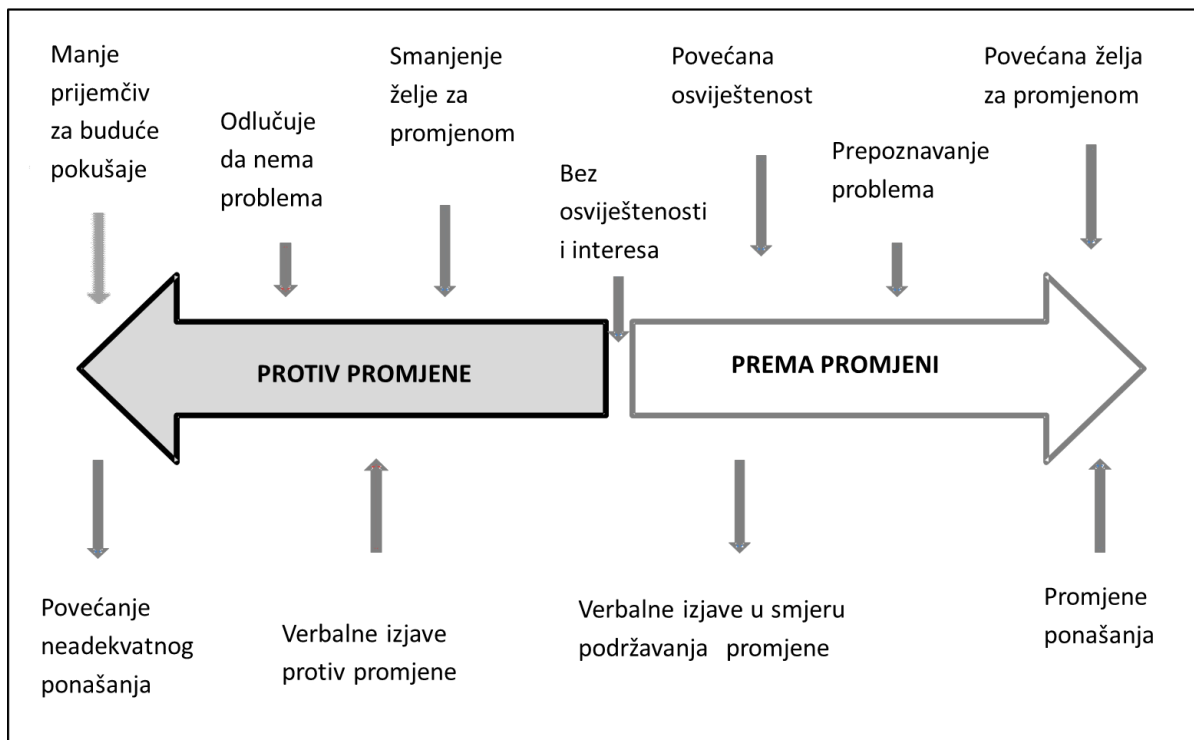
Tablica 1. Potrebne kompetencije probacijskih službenika za primjenu MI-a

<p>POTREBNE KOMPETENCIJE (opširnije o tome - Pilling, Hesketh i Mitcheson, 2010)</p>
<p>Opće kompetencije</p> <ul style="list-style-type: none"> • Znanje o zlouporabi droga i problemima mentalnog zdravlja • Znanja i vještine uspostavljanja pozitivnog odnosa s klijentom • Znanja i vještine uspostavljanja dobrih odnosa s drugim relevantnim profesionalcima • Znanja i vještine prikupljanja informacija • Znanja i vještine informiranja klijenta
<p>Temeljne kompetencije</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sposobnost: <ul style="list-style-type: none"> - stvaranja empatičkog, ne-konfrontirajućeg, suradnog i ne-osuđujućeg odnosa - identificiranja i razmatranja intrinzične motivacije počinitelja za promjenom - pomaganja počinitelju da istraži i prevlada svoju ambivalentnost u korist promjene - nošenja s otporima i izbjegavanje direktne konfrontacije i otpora - podržavanja i povećanje samouvjerenosti počinitelja da može ostvariti određene aktivnosti • Poznavanje temeljnih načela razina promjena
<p>Specifične tehnike</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sposobnost: <ul style="list-style-type: none"> - korištenja afirmativnih izjava u smislu priznavanja napora i snaga počinitelja - korištenja otvorenih pitanja - izbjegavanja zamki kao što su etiketiranje, okrivljavanje, postavljanje pitanja uz istovremeno nuđenje odgovora, preuranjeno zaključivanje, zauzimanje strane, patroniziranje s pozicije stručnjaka • Poznavanje razina reflektiranja uključujući: ponavljanje, re-fraziranje, parafraziranje, reflektiranje osjećaja • Sposobnost: <ul style="list-style-type: none"> - stvaranja raporta (profesionalnog odnosa, povezanosti i razumijevanja) kroz identificiranje problema i interesa počinitelja - fokusiranja diskusije oko problema i potreba počinitelja - pozitivnog preuokviravanja razgovora - osvještavanja nesklada između uvjerenja i ponašanja - osvještavanje raskoraka između sadašnjeg ponašanja i dugoročnih ciljeva - pozivanja počinitelja na nekonfrontirajući način prema razmatranju novih perspektiva - davanja specifične informacije i savjeta, ali samo na traženje počinitelja

Metakompetencije

- Sposobnost:
 - prilagođavanja MI-a situaciji u kojoj se provodi
 - prepoznavanja potreba počinitelja za MI i njegova oportunistička realizacija
 - traženja i odgovarajućeg reagiranja na povratnu informaciju (*eng. feedback*) počinitelja

U radu s ovisnicima važno je imati u vidu nužnost pripreme za promjenu, jer preuranjeno inzistiranje na promjeni umjesto željenih, može izazvati negativne učinke – shema 2. Naime, dokazano je da pristupi probacijskih službenika tipa: „Ti imaš problem i ti se trebaš promijeniti. Bolje se promijeni ili ...“, situaciju mogu dodatno i pogoršati (Clark i sur., 2006, Walters i sur., 2007).

Shema 2. Kratkoročni znakovi dugoročnih promjena (Clark i sur., 2006)

Primjena motivacijskog intervjuiranja u radu s ovisnim počiniteljima kaznenih djela preporuča se iz više razloga (Clark i sur., 2006):

- (1) radi se o dokazano učinkovitom alatu za nošenje s otporom koji može pomoći da teške situacije ne postanu gore,
- (2) MI mijenja tko govori i o čemu se govori („govor promjene“, samo-motivacijski govor“),

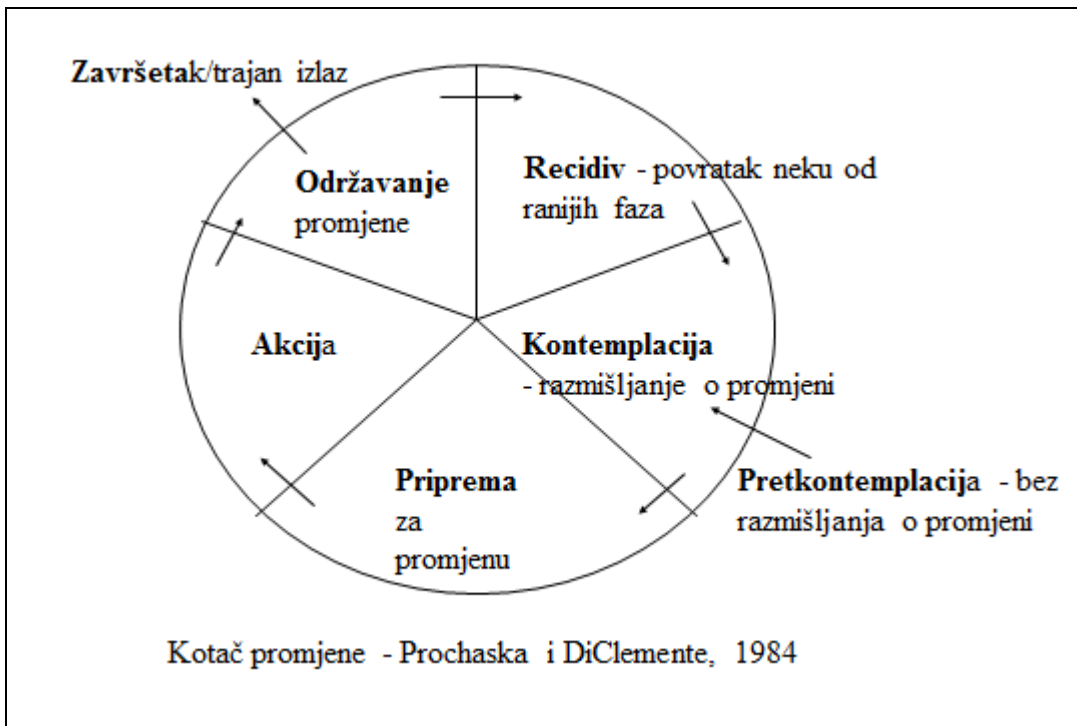
- (3) MI omogućava probacijskom službeniku da potakne ispunjavanje probacijskih uvjeta bez napuštanja motivacijskog stila,
- (4) fokus odgovornosti za promjenu ponašanja stavlja se na počinitelja.

Transteorijski model

(Prochaska i DiClemente, 1983, Prochaska, DiClemente i Norcross, 1992)

Transteorijski model pretpostavlja da osobe u procesu promjene prolaze kroz stadije koji idu od pretkontemplacije, preko kontemplacije i akcije, do održavanja – vizualno se prikazuje kao tzv. „kotač promjene“ - shema 3.

Shema 3. Pet faza promjene - kotač promjene (Prochaska i DiClemente, 1984, Miller, 1999)

Ovaj model pruža strukturu koja probacijskom službeniku pomaže odrediti gdje se počinitelj nalazi u odnosu na proces promjene. Osobe u svakoj fazi promjene reagiraju na različite vještine i tehnike probacijski službenik toga mora biti svjestan (Norton, 2012). U tablici 2. pobježe su prikazane pojedine faze procesa, uz preporučene tehnike za pojedine faze.

Tablica 2. Karakteristike i strategije pojedinih faza transteorijskog modela (prema Walters i sur., 2005)

FAZE	OBILJEŽJA	CILJEVI I TEHNIKE
Pretkontemplacija	<p>„Ništa nije potrebno mijenjati“</p> <p>O promijeni se ne razmišlja. O njoj se izbjegava razmišljati ili je zaključak da koristi aktualnog ponašanja nadmašuju cijenu. Može se očitovati kao negiranje ili racionalizacija.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Stvaranje raporta i povjerenja • Podizanje svjesnosti o problemu i važnosti promjene
Kontemplacija	<p>„Razmišljam o promjeni“</p> <p>Postoji razmišljanje o mogućem problemu, ali bez odluke o poduzimanju bilo kakvih aktivnosti. Može se očitovati kao ambivalencija tj. u vidu miješanih osjećaja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Priznavanje ambivalencije (miješanih osjećaja) o promijeni • Istraživanje raskoraka između sadašnjeg ponašanja i osobnih vrijednosti i ciljeva • Razmatranje argumenata za i protiv promjene • Razmatranje mogućih načina „eksperimentiranja“ vezano uz promjenu
Priprema	<p>„Razmišljam kako postići promjenu“</p> <p>Pripremanje za promjenu kroz male inicijalne korake ili promišljanje mogućeg plana aktivnosti. Osoba počinje postavljati pitanja o mogućim planovima ili o tome kako su to drugi napravili.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Jačati samopouzdanje • Planiranju dodavati vremensku komponentu – vremenski okviri promjene • Dati informacije, opcije, savjet • Oduprijeti se poticajima da se osobu nagovara i „gura“; pratiti ritam počinitelja
Akcija	<p>„Radim na ostvarivanju svojih ciljeva“</p> <p>Aktivno se donose odluke. Pronalaze se načini kako upravljati težnjama/nagonima ili okidačima koji bi vodili natrag u problematično ponašanje/a.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ponuditi pomoć u planiranju • Podrška i ohrabrivanje napora usmjerenih na promjenu • Razvoj dostižnih ciljeva i praćenje procesa • Pomoć u razvoju održivog plana u budućnosti

Održavanje	<p>„Napravio sam promjene. Sad ih samo trebam održati“</p> <p>Održavanje promjene u budućnosti. Razvoj načina nošenja s problemima i stresorima. Situacijske probleme prate kakanje i novi naponi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Podrška i ohrabivanje promjena u ponašanju • Razgovor o mogućim poteškoćama i razvoj plana reakcije na moguće okidače realpsa
Recidiv	<p>„Ponovo sam pao natrag. Sada je sve izgubljeno“</p> <p>Povratak na staro problematično ponašanje. Može se očitovati kao ljutnja, osjećaj beznađa i bespomoćnosti, ili negiranje ponašanja. Većina se vrati na neki od ranijih stadija učeći iz relapsa koji se dogodio.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Govoriti o relapsu, ali bez potenciranja osjećaja srama • Procijeniti i raspraviti što se moglo napraviti drugačije • Naglašavati značaj ulaganja ponovnih naporai jačati samopouzdanje za sljedeći pokušaj

Od ključne je važnosti spoznaja o štetnosti „preskakanja“ pojedinih faza, što zapravo može imati negativan učinak. Primjerice, ako je počinitelj u fazi kontemplacije, dakle „važne“ za i protiv nastavka uzimanja droga, a probacijski službenik inzistira na strategijama promjene karakterističnima za stadij akcije, počinitelj će se najvjerojatnije opirati i moguće čak ojačati svoj negativan stav prema promjeni. Mnogi ovisni počinitelji idu kroz ovaj „kotač“ više puta u pokušajima postizanja održivih dugoročnih promjena. Recidiv u tom smislu ne treba sagledavati kao promašaj, već kao iskustvenu priliku za učenje – važno je što je prije moguće počinitelja vratiti u proces. Ako se ispravno tretira, recidiv može pojačati mogućnost uspjeha u budućnosti.

Model dobrih života (eng. *Good Lives Model- GLM*)

U radu s ovisnicima ciljevi su nerijetko usmjereni na ograničavanje i zabrane (eng. *Avoidance goals*), međutim ključno je formulirati konstruktivne ciljeve (eng. *Approach goals*), tj. ovisnicima je nužno pružiti pomoć pri određivanju njihovih osobnih prioriteta i izradi životnog plana (eng. *life plan*) (Thakker i Ward, 2010).

Model dobrih života je rehabilitacijski okvir usmjeren na specifične interese, sposobnosti i aspiracije počinitelja kaznenog djela, koji usmjerava probacijskog službenika na rad s počiniteljem u smjeru stjecanja sposobnosti za postignuća i ishode koji za njega imaju osobno značenje (Purvis, Ward i Willis, 2011, Maloić i Rajić, 2012). Osnovno je polazište da počinitelji kaznenih djela, kao i svi ljudi vrednuju određena stanja svijesti, osobne karakteristike, iskustva, koja se definiraju kao *GLM* - primarne vrijednosti: život (uključujući i zdrav život i funkcioniranje), znanje (koliko se dobro osoba osjeća informiranom o stvarima koje su joj važne), hobiji i rekreacija, posao (uključujući radno iskustvo i vještine), djelovanje (autonomija i samousmjeravanje), unutarnji mir (sloboda od emocionalnog nemira i stresa), odnosi (uključujući intimne, romantične i obiteljske veze), zajednica (povezanost sa širim socijalnim grupama), duhovnost (u širem smislu nalaženje svrhe života), zadovoljstvo, kreativnost (Maloić i Rajić, 2012).

Kriminalno ponašanje u okviru ovog modela predstavlja neprikladan pokušaj da se ostvare životne vrijednosti, a cilj je zapravo osposobiti počinitelje znanjima, vještinama, prilikama i resursima potrebnima za zadovoljavanje njihovih životnih vrijednosti - na način koji ne šteti drugima.

Kratke intervencije i kratke terapijske tehnike utemeljene na kognitivno-bihevioralnoj terapiji

Kratke intervencije i kratke terapijske tehnike utemeljene na kognitivno-bihevioralnoj terapiji možemo promatrati u okviru načela o intervencijama koje su različite, ali ne i u sukobu, od načela na kojima se temelji konvencionalni tretman. Korisna su komponenta u okviru spektra mogućnosti tretmana, a posebno su vrijedne u situacijama kada sveobuhvatniji tretmani nedostupni ili klijent odbija takav tretman. Ove intervencije može provoditi različito tretmansko osoblje i drugi profesionalci pa tako i probacijski službenici, s obzirom da ne zahtijevaju opsežnu i dugotrajnu obuku (Center for Substance Abuse Treatment, 1999). Mogu biti usmjerene na analizu razlika između ciljeva koje ovisnik verbalizira i njegovog aktualnog ponašanja, uočavanje povezanosti uzimanja droga i mogućih posljedica tijekom probacije, identifikaciju mogućih rizičnih situacija (Carroll, 1998), ohrabivanje prihvatanja intenzivnijeg tretmana, osvještavanje osobne odgovornosti za promjene, podršku samopercepciji učinkovitosti (Colorado Clinical Guidelines Collaborative, 2008), neispunjavanje i kršenje obaveza, određivanje ciljeva i izradu plana (U.S. Department of Health and Human Services, 2011).

Prepoznavanje i prilagodba stilovima učenja

Jedan od nezaobilaznih procesa u radu s počiniteljima kaznenih djela proces je *učenja* novih načina razmišljanja, ponašanja, usvajanja novih vrijednosti. U svom radu probacijski službenici se oslanjaju na Kolbov model učenja, naročito eksperimentalno učenje, koje u formi ciklusa učenja uključuje konkretno iskustvo, reflektivnu opservaciju, apstraktnu konceptualizaciju i aktivno eksperimentiranje (Annison, 2006). Za probacijske službenike važan je i rad Petera Honeya i Alan Mumforda, koji su temeljem Kolbovog rada identificirali četiri posebna stila učenja: aktivist, teoretičar, pragmatičar i reflektor (Honey i Mumford, 2009). Stilovi učenja u ovom kontekstu zapravo predstavljaju opis stavova i ponašanja koja determiniraju način učenja koji preferira određena osoba – neki ljudi se osjećaju bolje te lakše i više uče iz nekih aktivnosti nego iz nekih drugih.

Na primjer, ako počinitelj kaznenog djela tendira konkretnom u svom načinu razmišljanja i ima slabe verbalne vještine, uz potrebu da bude aktivan, teško da će učinkovit biti način učenja koji uključuje samo puno sjedenja i razgovora te korištenje apstraktnih pojmova i uvida. U okviru stilova učenja koji su razvili Honey i Mumford, većina počinitelja kaznenih djela su procijenjeni kao aktivisti, te je sukladno tome potrebno prilagoditi i aktivnosti učenja (Annison, 2006, Honey i Mumford, 2009).

Prosocijalno modeliranje(eng. *Pro-SocialModelling*)

U svom radu probacijski službenici trebaju jačati prosocijalno izražavanje i ponašanje kod ovisnika, kao što su na primjer: dolaziti redovito na sastanke, biti točan, izvršiti rad za opće dobro ili druge obveze, surađivati u okviru tretmana ovisnosti, nastaviti obrazovanje ili tražiti posao, otvoreno raspravljati o problemima, aktivno pokušati riješiti probleme, prepoznati štetu koja se može nanijeti kriminalnim ponašanjem, prihvatiti odgovornost za vlastite postupke i ponašanje, razumjeti perspektivu drugih ljudi, biti obziran prema drugima, kontrolirati svoju ljutnju itd. Radi se o korištenju specifičnih vještina kojima probacijski službenici modeliraju pro-socijalne vrijednosti, potiču pro-socijalno izražavanje i ponašanje i obeshrabruju ili konfrontiraju pro-kriminalno izražavanje ili aktivnosti (Trotter, 2009).

Sustav nagrade i kazne (*eng. Contingency Management*)

Ovaj se sustav temelji na teoriji operantnog učenja, kojom se objašnjava da je sadašnje ljudsko ponašanje naučeno kroz posljedice kojima su rezultirale ranije akcije. Ponašanja koja rezultiraju pozitivnim posljedicama tendiraju se ponavljati, a ona s negativnim posljedicama smanjivati ili napuštati. Glavna je svrha primjene ovog sustava kod ovisnog počinitelja kaznenog djela smanjiti ili zaustaviti korištenje droga i povećati ponašanja koja su inkompatibilna s korištenjem droga. Istraživanja pokazuju da pozitivno potkrepljenje ima veći učinak na dugoročnu promjenu ponašanja nego sankcija - predloženi omjer je četiri pozitivna poticaja na jednu sankciju (Trotman i Taxman, 2011, Viglione i Sloas, 2012).

Hrvatska probacijska služba ima ograničenu mogućnost primjene materijalnih nagrada kao što su na primjer vaučeri (Petry, 2006), tako da je i učinak ovog pristupa u tom dijelu ograničen. Kaznenopravni sustavi su općenito više usmjereni na sankcioniranje nego na nagrađivanje, dijelom zbog dodatnog financijskog tereta nužnog za nagrade, a dijelom i zbog javnosti koja bi nagrađivanje počinitelja kaznenih djela mogla doživjeti vrlo negativno (Trotman i Taxman, 2011). Ipak, probacijskim službenicima preporuča se slijediti određene postavke ovog pristupa (Kellogg i sur., 2005): važno je postaviti jasna pravila što je dozvoljeno a što nije, zamijetiti pozitivna ponašanja i pozitivne pomake i nastojati ih „nagraditi“ nečime što je ovisniku važno: priznanje, češći ili rjeđi susreti itd. U svrhu smanjivanja ili zaustavljanja neželjenih ponašanja, može se zatražiti na primjer češće testiranje ili češći dolasci u probacijski ured.

Nadzor ovisnika tijekom supervizije

Probacijski službenik na određeni način balansira između potrebe da se ovisniku pruži šansa i osigura tretman i potrebe sigurnosti zajednice. Treba biti realan i svjestan da neće svi ovisnici biti prikladni za tretman u zajednici i da neće svi uspješno završiti te programe, kao i da će se neke osobe s vremenom ponovo vratiti zlouporabi droga i kriminalnom ponašanju. Počinitelja kaznenog djela je potrebno dodatno usmjeravati prema uviđanju veze između uzimanja droga i kriminalnog ponašanja (New York State Commission on Drugs and the Courts, 2000). Autorice ovog rada u kontekstu hrvatskog probacijskog sustava mogu identificirati više modaliteta nadzora, pobliže opisanih u tablici 3.

Tablica 3. Nadzor ovisnika, počinitelja kaznenog djela u okviru probacije

Nadzor ovisnika	
<i>Redoviti kontakti probacijskog službenika s ovisnikom</i>	<p>Ovisnik je u obavezi redovitih kontakata s probacijskim službenikom. Već samo nejavljanje probacijskom službeniku povod je za reakciju probacijskog službenika koji potom pokušava uspostaviti kontakt i utvrditi razloge nejavljanja i/ili o tome obavještava nadležno tijelo radi daljnjeg postupanja (državno odvjetništvo, sud, suca izvršenja, zatvorski sustav).</p> <p>U kontaktima s ovisnikom probacijski službenik može zamijetiti suspektne znakove moguće alkoholiziranosti, zlouporabe droga, izrazite uznemirenosti itd. ili dobiti informacije koje mogu ukazivati na konzumiranje droga ili povećanje ovog ili drugih rizika.</p>
<i>Učestaliji kontakti probacijskog službenika s ovisnikom</i>	<p>Na početku izvršavanja sankcije/mjere/obveze, u slučaju poteškoća u provođenju tretmana ili tijekom kriznih životnih situacija (gubitak posla, smrt bliske osobe, razvod, gubitak stanovanja itd.), probacijski službenik može intenzivirati kontakte s ovisnikom kako bi se pravodobno detektiralo eventualno povećanje rizika, osigurala pomoć i reakcija nadležnih tijela.</p>
<i>Suradnja s policijom</i>	<p>Vezano uz osobe uključene u probaciju, probacijski službenik na propisani način surađuje s policijom. Na primjer, ukoliko ovisnik ima obvezu redovitog javljanja u policijsku postaju, a navedeno ne realizira, policijska postaja će o tome izvijestiti probacijskog službenika.</p>
<i>Suradnja s centrima za socijalnu skrb</i>	<p>U situacijama ranijeg obiteljskog nasilja i kod kaznenih djela počinjenih na štetu djece i maloljetnika, probacijski službenik je u kontaktu s djelatnicima nadležnog centra za socijalnu skrb radi pravodobne razmjene informacija koje mogu ukazivati na povećanje rizika od nanošenja ozbiljne štete i/ili vjerojatnosti ponovnog počinjenja kaznenog djela.</p>
<i>Suradnja s pružateljima različitih oblika psihosocijalnog tretmana</i>	<p>Na primjer, kod liječenja ovisnosti, a kada se ujedno i provodi testiranje na droge, probacijski službenik od provoditelja tretmana redovito dobiva informaciju o tijeku tretmana i rezultatima testiranja.</p>
<i>Kontakti s članovima obitelji</i>	<p>Na određene poteškoće probacijskom službeniku mogu ukazati i članovi obitelji ovisnika, u situaciji kada su ti kontakti</p>

	uspostavljeni na inicijativu članova obitelji ili po procjeni probacijskog službenika, uz pristanak članova obitelji.
<i>Izvršavanje specifičnih obveza</i>	U situaciji kada je ovisniku primjerice izrečen rad za opće dobro na slobodi, kroz redovite kontakte s pravnom osobom u kojoj ovisnik obavlja taj rad, probacijski službenik se redovito informira o tijeku rada i po potrebi reagira.
<i>Kontakti sa žrtvom ili sa službama koje se bave zaštitom žrtve</i>	Prilikom obavljanja određenih probacijskih poslova probacijski službenik može direktno kontaktirati žrtvu ranijeg kaznenog djela a tada se po potrebi žrtva kasnije, ako ima poteškoća vezano uz ovisnika u probaciji, može sama javiti probacijskom službeniku. Određene informacije (o naknadnim ucjenama, prijetnjama, zastrašivanjima i sl.) probacijski službenik može dobiti i od službi koje se bave zaštitom žrtve.

Upravljanje slučajem (*eng. Case Management*)

Od rujna 2009. godine do studenoga 2011. godine iz sredstava Europske unije financiran je DOMICE projekt, u okviru kojeg je sudjelovala 31 europska država, uključujući i Hrvatsku. Jedan od ciljeva projekta bio je bolje razumijevanje različitih pristupa u okviru upravljanja slučajem, u probacijskim i zatvorskim sustavima diljem Europe. Analize iskustava niza država pokazuju da upravljanje slučajem može biti individualno ili timsko, a pristup može biti geografski ili uz specijalizaciju po zadatku ili tipu. U okviru geografskog modela probacijski službenik/nici obavljaju sve probacijske poslove na određenom području. Kod specijalizacije po zadatku probacijski službenik/nici rade samo određene faze i određene zadatke (na primjer – kazneni postupak, nadzor uvjetnog otpusta, rad za opće dobro na slobodi). Specijalizacija po tipu podrazumijeva da probacijski službenik/nici rade s počiniteljima prema kategoriji rizika (nizak-srednji-visok), prema tipu kaznenog djela (na primjer – seksualni delikti, obiteljsko nasilje) ili prema tipu potrebne intervencije (na primjer – tretman ovisnosti o drogama, tretman alkoholizma, tretman kontrole ljutnje, razvoj socijalnih i kognitivnih vještina).

Hrvatska probacijska služba zasad radi po načelu individualnog upravljanja slučajem (probacijski službenik uz superviziju voditelja ureda), što je i općenito karakteristično za probacijske službe u europskim zemljama, dok je timsko upravljanje slučajem prisutnije u okviru zatvorskih sustava. Radi se po principu zemljopisne nadležnosti što znači da svaki probacijski službenik, u okviru zemljopisne nadležnosti probacijskog ureda u kojem radi,

obavlja sve poslove i zadatke, u svim fazama, sa svim tipovima počinitelja. Specijalizacija prisutna u okviru probacijskih službi s duljom tradicijom i većim brojem probacijskih službenika očekuje se u daljnjem razvoju hrvatske probacijske službe, paralelno s jačanjem njezinih kapaciteta i s daljnjim povećanjem broja predmeta.

Postoje četiri osnovna modaliteta upravljanja slučajem:

- (1) *administrativni* – najmanje zahtjevan i uz najmanje troškove; radi se najmanje potrebno da bi se implementirala sankcija/mjera,
- (2) *posrednički* – podržavajući, vodeći i povezujući način rada, tipičan za uključivanje uvjetno otpuštenih zatvorenika u zajednicu,
- (3) *terapeutski* – nešto zahtjevniji i asertivniji način rada, uključuje intervencije kao što je na primjer liječenje ovisnosti o drogama,
- (4) *sveobuhvatan* – složen, zahtjevan, uključuje otvorenu kontrolu, rezerviran u pravilu za najopasnije počinitelje.

Mogli bismo reći da hrvatski probacijski službenici u svojem radu primjenjuju sva četiri modaliteta upravljanja slučajem, osim što je zasad najmanje prisutan četvrti modalitet.

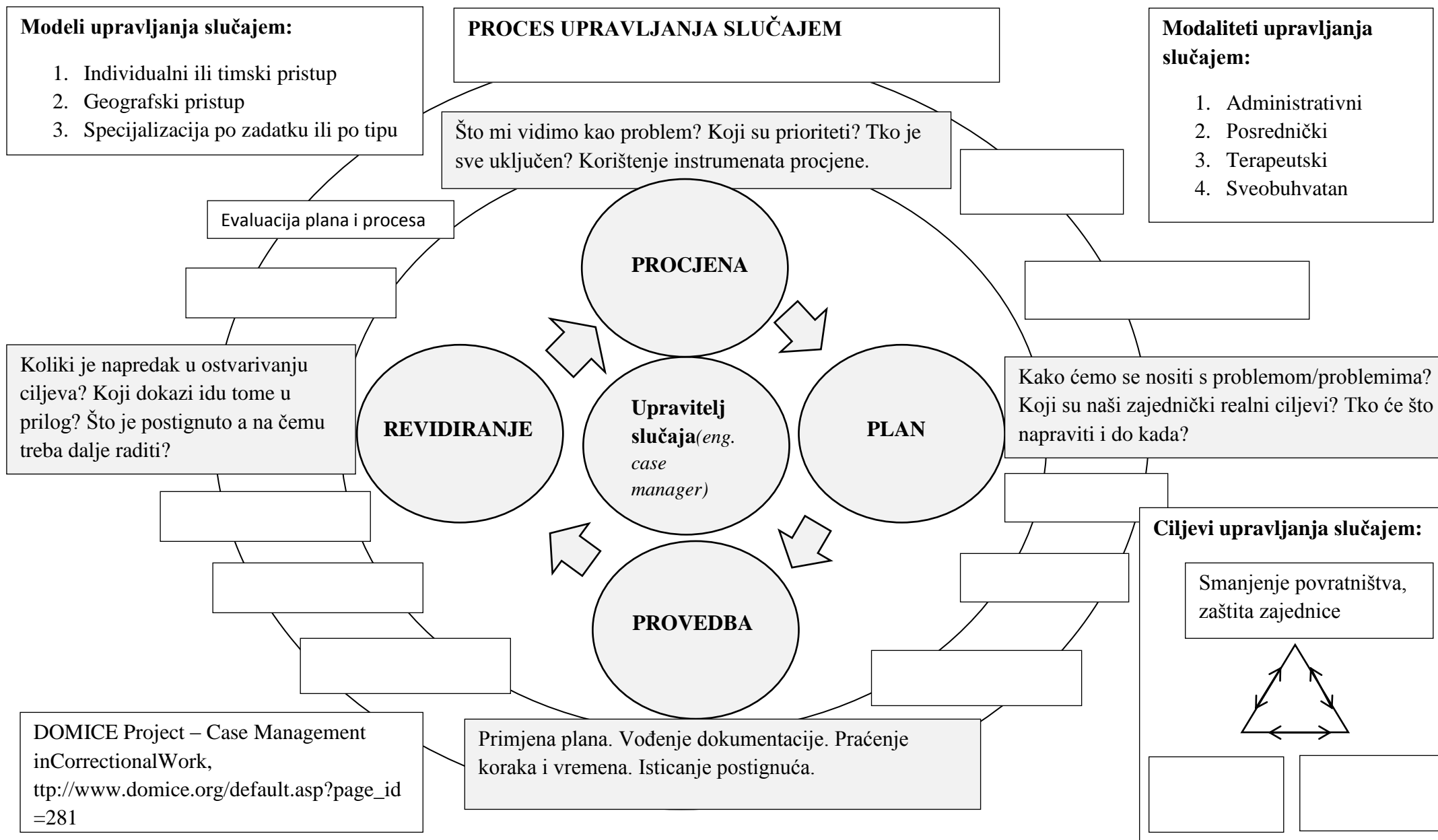
U okviru upravljanja slučajem, zadatak je probacijskog službenika ovisniku omogućiti pristup različitim programima, kao što su: bolničko i izvanbolničko liječenje, terapijske zajednice, individualno i grupno savjetovanje, grupe samopomoći, obrazovanje, radno osposobljavanje i stjecanje vještina zapošljavanja, usvajanje različitih životnih vještina, rekreacijski sadržaji (Clute, 2013). Rad probacijskog službenika u okviru upravljanja slučajem uključuje niz aktivnosti prikazanih shemom 4., pri čemu je svakako najsloženiji zadatak upravljanje rizikom koji predstavlja počinitelj (a koji se može smanjivati ili povećavati), s obzirom na dvojaku zadaću probacijskog službenika – reintegracija počinitelja u zajednicu uz istovremenu zaštitu zajednice od rizika koji predstavlja počinitelj. Proces upravljanja slučajem podrazumijeva četiri osnovne faze (procjena, plan, provedba, revidiranje) i niz aktivnosti kao što su osnaživanje počinitelja kaznenog djela i zajednice, programiranje i reprogramiranje, komunikacija i suradnja, zagovaranje interesa počinitelja, koordinacija, rješavanje problema, facilitiranje, ocjena napretka i evaluacija plana i procesa.

Shemom 5. dodatno je ilustriran rad s ovisnicima, počiniteljima kaznenih djela u okviru probacije. Uz ovisnike o drogama probacijska služba radi i s konzumentima i eksperimentatorima, a svi pod određenim uvjetima moraju i/ili mogu biti uključeni u određeni, za njih prikladan oblik tretmana. Uz provođenje tretmana ovisnosti, probacijska

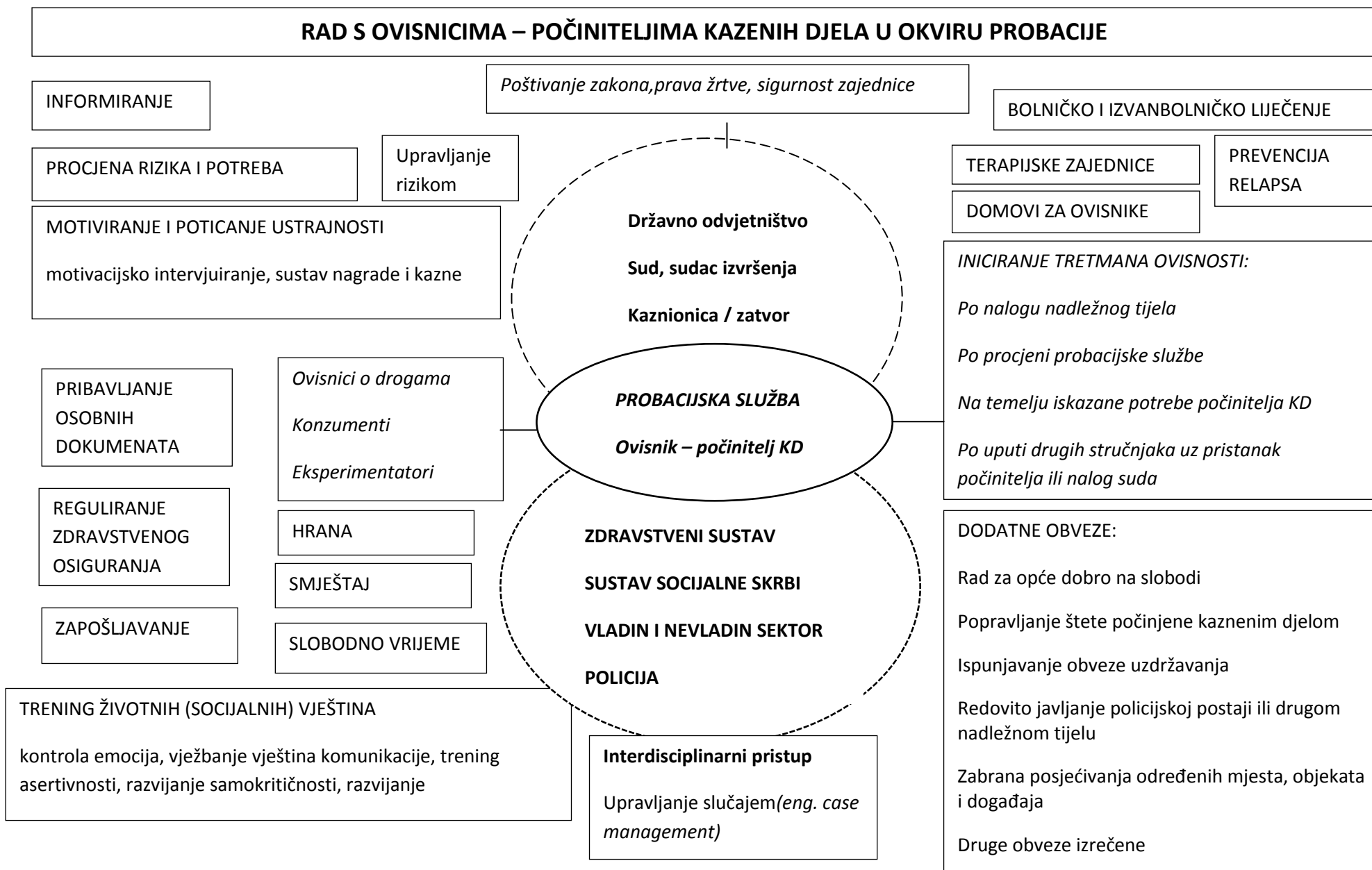
služba organizira i/ili prati i dodatne obveze koje mogu biti izrečene počiniteljima kaznenih djela od strane za to nadležnog tijela (državno odvjetništvo, sud, sudac izvršenja, kaznionica ili zatvor). Uz suradnju sa sustavima koji se podrazumijevaju kao što su zatvorski sustav i policija, u okviru probacije nužna je i suradnja sa zdravstvenim sustavom i sustavom socijalne skrbi (KovčoVukadin, Maloić i Rajić, 2012, Maloić i Rajić, 2012), uključujući i vladin i nevladin sektor. Rad probacijske službe naime obuhvaća i velik broj specifičnih aktivnosti kao što su pomaganje počinitelju pri pribavljanju osobnih dokumenata i reguliranju zdravstvenog osiguranja, zadovoljavanju elementarnih životnih potreba i stjecanju važnih životnih (socijalnih) vještina.

U okviru sheme 6. ilustrativno je prikazan svojevrsni hodogram rada na primjeru rada s uvjetno otpuštenim osuđenikom s izdržavanja kazne zatvora.

Shema 4. Modeli, modaliteti, ciljevi i proces upravljanja slučajem (Projekt DOMICE, McNeill i Weaver, 2010, McNeil i sur., 2005)

Shema 5. Rad s ovisnicima – počiniteljima kaznenih djela u okviru probacije

ZAKLJUČAK

Spoznaja o rehabilitacijskom i reintegracijskom segmentu rada probacijske službe mogla bi pridonijeti brojnijem izricanju i drugih mjera i sankcija osim rada za opće dobro na slobodi, koji se sada najviše izriče i provodi (Ministarstvo pravosuđa, 2013). Naime, obvezu provođenja tretmana ovisnosti i/ili zaštitni nadzor, koje provodi probacijska služba, državni odvjetnik može odrediti počinitelju kaznenog djela s problemom zlouporabe droga već u okviru uvjetnog odustajanja od kaznenog progona ili ih može odrediti i sudac u postupku suđenja. Nadalje, upravo kod ovih počinitelja kaznenih djela najčešće je nužna suradnja probacijske službe s različitim pružateljima usluga i tretmana u zajednici, pri čemu informiranost o cjelokupnom radu probacijskih službenika može pomoći u lakšem uspostavljanju suradnje i kvalitetnom zajedničkom radu. Posao probacijske službe podrazumijeva poštivanje zakonskih procedura i zadovoljavanje visokih stručnih standarda u svrhu socijalne integracije počinitelja i zaštite zajednice, što hrvatsku probacijsku službu čini stručnim, pouzdanim i korisnim partnerom u naporima prevladavanja problema ovisnosti o drogama.

LITERATURA:

1. Annison, J. (2006): Style Over Substance? A Review of the Evidence Base for the Use of Learning Styles in Probation. *Criminology and Criminal Justice*. 6 (2). 239-257.
2. American Probation and Parole Association (1996): Substance Abuse Treatment. Position Statement. Lexington.
3. Anglin, M. D., Prendergast, M., Farabee, D. (1998): The Effectiveness of Coerced Treatment for Drug Abusing Offenders. Paper presented at the Office of National Drug Control Policies Conference of Scholars and Policy Makers. Washington.
4. Bosker, J., Witteman, C., Hermanns, J. (2006): Do intervention plans meet criteria for effective practice to reduce recidivism? How probation officer forget about social capital and basic needs. *European Journal of Probation*. 5 (1). 65-85.
5. Buchanan, J. (2006): Understanding Problematic Drug Use: A Medical Matter or a Social Issue? *British Journal of Community Justice*. 4 (2). 387-397.
6. Burke, P., Gelb, A., Horowitz, J. (2007): When Offenders Break the Rules, Smart Responses to Parole and Probation Violations. Public Safety Brief, No. 3, Pew's Center on the State. Philadelphia.

7. Carroll, K.M. (1998): *Therapy Manuals for Drug Addiction. Manual 1: A Cognitive-Behavioral Approach: Treating Cocaine Addiction*. U.S. Department of Health and Human Services: National Institute on Drug Abuse. Rockville.
8. Center for Substance Abuse Treatment (1999): *Brief Interventions and Brief Therapies for Substance Abuse*. Rockville (MD): Substance Abuse and Mental Health Services Administration (US). Treatment Improvement Protocol (TIP) Series, No. 34. Retrieved 26 June, 2013 from <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK64947>.
9. Clark, M., Walters, S., Ginerich, R., Meltzer, M. (2006): *Motivational Interviewing for Probation Officers: Tipping the Balance toward Change*. *Federal Probation*. 70 (1). 38-44.
10. Clute, P. D. (2013): *Drug Court Handbook*. Plattsburgh City Court.
11. Colorado Clinical Guidelines Collaborative (2008): *Guideline for Alcohol and Substance Use Screening, Brief Intervention, Referral to Treatment*. Retrieved 25 June, 2013 from http://www.integration.samhsa.gov/clinical-practice/sbirt/SBIRT_Brief_Therapy_Brief_Intervention_descriptions.pdf
12. Hawken, A. (2010): *HOPE for Probation: How Hawaii Improved Behaviour with High-Probability, Low-Severity Sanctions*. *The Journal of Global Drug Policy and Practice*.4 (3). 9-16.
13. Honey, P., Mumford, A. (2009). *The Learning Styles Helper's Guide*. Peter Honey Publications.Maidenhead.
14. Huebner, B.M. (2006): *Drug abuse, treatment, and probationer recidivism*. Illinois Criminal Justice Information Authority. Chicago.
15. Irish College of General Practitioners (2003): *Working with Opiate Users in Community Based Primary Care*. Dublin.
16. Jandrić, A. (2006): *Izvaninstitucionalni programi rada s ovisnicima o ilegalnim drogama: mogućnosti izricanja alternativnih sankcija punoljetnim osuđenim ovisnicima*. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*. 27 (2). 1033-1053.
17. Kalmthout, A. M., Durnescu, I. (2009): *European Probation Service Systems: a comparative overview*. In: Kalmthout, A. M., Durnescu, I. (eds). *Probation in Europe*. Wolf Legal Publishers. Oisterwijk.
18. Kellogg, S. H., Burns, M., Coleman, P., Stitzer, M. Wale, J. B., Kreek, M. J. (2005): *Something of value: The introduction of contingency management interventions into the New York City Health and Hospital Addiction Treatment Service*. *Journal of Substance Abuse Treatment*. 28 (1). 57– 65.

19. KovčočVukadin, I., Rajić, S., Maloić, S. (2011): Izazovi u izgradnji probacijskog sustava u Republici Hrvatskoj. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu. 18 (2). 713-735.
20. KovčočVukadin, I., Maloić, S., Rajić, S. (2012): Policija i probacija – novi partneri u zaštiti zajednice?. Policija i sigurnost. 21 (4). 800-820.
21. Maloić, S., Rajić, S. (2012): Potreba i značaj razvoja suradnje probacijskog sustava i sustava socijalne skrbi u RH. Ljetopis socijalnog rada. 19 (1). 29-52.
22. Maloić, S., Šimpraga, D. (2007): Povjerenici za izvršavanje zaštitnog nadzora uz uvjetnu osudu i rada za opće dobro na slobodi: prvi „probacijski stručnjaci“ u RH. Kriminologija i socijalna integracija. 14 (2). 91-107.
23. Marlowe, D. B. (2002): Effective strategies for intervening with drug abusing offenders. Villanova Law Review. 47. 989-1026.
24. Martin, L. and Ripley, B. (2011): Substance Abuse Treatment and the Adult Offender on Probation or Parole. Retrieved 3 April, 2013 from <http://www.heiselandassoc.com/Mydocs/Martin%20&%20Ripley%20SA%20Tx%202.pdf>.
25. McNeill, F., Batchelor, S., Burnett, R., Knox, J. (2005): 21st Century Social Work - Reducing Re-offending: Key Practice Skills. Scottish Executive. Edinburgh.
26. McNeill, F., Weaver, B. (2010): Changing Lives? Desistance Research and Offender Management. The Scottish Centre for Crime and Justice Research: Glasgow School of Social Work.
27. Miller, W. R. (1999): Enhancing Motivation for Change in Substance Abuse Treatment. U.S. Department of Health and Human Services.
28. Ministarstvo pravosuđa (2013): Mjesečna statistika – rujan 2013. Preuzeto 4. listopada 2013. godine s <http://www.mprh.hr/mjesečna-statistika>.
29. New York State Commission on Drugs and the Courts (200): Confronting the Cycle of Addiction and Recidivism. Retrieved 7 July, 2013 from <http://www.nycourts.gov/reports/addictionrecidivism.shtml>.
30. Norton, S. (2012): Motivational Interviewing: An Appropriate Model for Engaging Clients with Drug Abuse Problems in the Probation Service. Irish Probation Journal. 9. 132-141.
31. Petry, N. M. (2006). Contingency management treatments. The British Journal of Psychiatry. 189. 97-98.
32. Pilling, S., Hesketh, K., Mitcheson, L. (2010): Psychosocial interventions for drug misuse. National Treatment Agency for Substance Misuse. London.

33. Prochaska, J. O., DiClemente, C. C. (1983): Stages and processes of self-change of smoking: Toward an integrative model of change. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 51(3). 390-395.
34. Prochaska, J., C. DiClemente (1984). *The transtheoretical approach: Crossing traditional boundaries of therapy*. Homewood, Ill.: Dow Jones-Irwin.
35. Prochaska, J.O., DiClemente, C.C., Norcross, J. (1992). In search of how people change: Applications to addictive behaviours. *American Psychologist*. 47 (9). 1102-1114.
36. Purvis, M., Ward, T., Willis, G. (2011). The Good Lives Model in Practice: Offence Pathways and Case Management. *European Journal of Probation*. 3 (2). 4-28.
37. Rajić, S., Maloić, S., Knotek-Iveta, Ž. (2005). Izvršavanje uvjetne osude sa zaštitnim nadzorom i rad za opće dobro na slobodi- Alternativne sankcije u RH - stanje i perspektive. *Kriminologija i socijalna integracija*, 13 (1). 119-132.
38. Ricijaš, N. (2010):Instrumenti procjene kriminogenih rizika i potreba u probaciji. 3.hrvatski kongres socijalnih pedagoga s međunarodnim sudjelovanjem, 23.-25. travanj 2010. godine, Zagreb.Preuzeto 3. travnja 2013. <http://husp.hr/index.php/cro/Strucni-skupovi/3.-Kongres-socijalnih-pedagoga-s-medunarodnim-sudjelovanjem>.
39. Thaker, J., Ward, T. (2010). Relapse Prevention: A Critique and proposed Reconceptualisation. *Behaviour Change*. 27 (3). 154-175.
40. Trotman, A. J., Taxman, F. S. (2011): Implementation of Contingency-Management Based Intervention in Community Supervision Setting: Clinical Issues and Recommendations. *Journal of Offender Rehabilitation*. 50 (5). 235–251.
41. Trotter, C. (2009). Pro-social Modelling. *European Journal of Probation*.1 (2). 142-152.
42. U.S. Department of Health and Human Services (2011): Brief Interventions and Brief Therapies for Substance Abuse. Quick Guide For Clinicians Based on TIP 34. Retrieved 24 June, 2013 from <http://store.samhsa.gov/shin/content//SMA06-4136/SMA06-4136.pdf>.
43. Viglione, J. E., Sloas, L. (2012): The State of Contingency Management (CM) and its Application to Criminal Justice Settings. *Perspectives*. 36 (4). 32-39.
44. Walters, S. T., Clark, M. D., Gingerich, R., Meltzer, M. L. (2007): *A Guide for Probation and Parole: Motivating offenders to change*.U.S. Department of Justice.
45. Whitehead, J. T. (1995): Ethical issues in probation and parole. In: Braswell, M. C., McCarthy B. R., McCarthy, B. J. (eds.) *Justice, Crime, and Ethics*. Anderson Publishing. 247-263.

APPROACHES AND TECHNIQUES IN WORKING WITH OFFENDERS ON PROBATION

SUMMARY

There are current tendencies in the world to treat offenders with drug problems as people who need treatment and help in the community, but also have to be under appropriate surveillance in order to protect the community. Probation services work with different categories of offenders, including drug abusing offenders (drug addicts). Very often they are recidivists, stigmatized and socially marginalized, with complex family and other relationships. In their work probation officers have to assess the risks that offender pose for community and manage those risks. Within the risk management, it is necessary to identify criminogenic needs of offender and in cooperation with different services and agencies help drug abusing offenders to overcome their problems. If necessary, probation officer sare under obligation to promptly react and inform authorities in order to protect the community. There is a current possibility of greater use of probation measures and sanctions in Croatia, considering offenders with drug problems. One of the possible obstacle could be actual perception of new Croatian probation service, which has been seen mainly in the framework of its monitoring role. This article presents different approaches and techniques which are used by probation officers in everyday work, with an emphasis on dual role of probation service – surveillance as well as rehabilitation and social integration of offenders. The authors of this paper argues that different perception of new probation service could contribute to increased use of probation measures and sanctions, and to achievement of necessary conditions for their efficient implementation.

Key words: *probation, crime, addiction, drug*